

TASVIRIY SAN`ATNING DADAIZM OQIMIDA KOLLAJ: YANGI BADIY TIL VA ANTI- ESTETIKA PRINSIPLARI

D.Ch. Bekmirova

Kamoliddin Behzod nomidagi
Milliy rassomlik va dizayn instituti
“Chizmatasvir” kafedrası
katta o‘qituvchisi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.19381565>

Annotatsiya. Ushbu maqolada Dadaizm yo‘nalishida kollaj san`atining shakllanishi, uning ijtimoiy- siyosiy ildizlari va badiiy hususiyatlari taxlil qilinadi. Kollajning an‘anaviy rangtasvirdan farqli jihatlari hususiyatlari tahlil qilinadi. Kollajning rangtasvirdan farqli jixatlari va Xanna Xyox, Maks Ernst kabi san`atkorlarning ushbu janr rivojiga qo‘shgan xissalar haqida so‘z yuritiladi. Shuningdek, zamonaviy kollaj, uning turlari va uslublari, inson ongiga ta`sirlari to‘g‘risida yoritiladi va albatta rasmlar misolida tavsiflab beriladi.

Kalit so‘zlar: Dadaizm, kollaj, burjua, texnik inqilob, fotomontaj, fotokollaj, prinsip, analog, retro, vintaj, minimalizm, raqamli, digetal.

Аннотация. Аннотация. В данной статье анализируется формирование искусства коллажа в направлении дадаизма, его социально-политические корни и художественные особенности. Рассматриваются особенности коллажа, отличающие его от традиционной живописи. Обсуждаются различия между коллажем и живописью, а также вклад таких художников, как Ханна Хёх и Макс Эрнст, в развитие этого жанра. Также рассматривается современный коллаж, его виды и стили, его влияние на человеческое сознание, и, конечно же, он описывается на примере живописи.

Ключевые слова: Дадаизм, коллаж, буржуа, техник, революция, фотомонтаж, фотоколлаж, принцип, аналог, ретро, винтаж, минимализм, цифровой, дижетал.

Abstract. Abstract. This article analyzes the development of collage art within the Dada movement, its socio-political roots, and artistic characteristics. It examines the characteristics of collage that distinguish it from traditional painting. The differences between collage and painting are discussed, as well as the contributions of artists such as Hannah Höch and Max Ernst to the development of this genre. It also examines contemporary collage, its types and styles, its influence on human consciousness, and, of course, its use in painting.

Keywords: Dadaism, collage, bourgeois, techno, revolution, photomontage, photocollage, princep, analog, retro, vintage, minimalism, digital, dizhetal.

Dadaizmning paydo bo‘lishi va mohiyati.

Irinchi jahon urushining daxshatlariga javoban oaydo bo‘lgan Dadaizm (1916 yil, Tyurix) burjua madaniyati va mantoqqa asoslangan san`atni rad etdi. "Dada" so‘zuining o‘zi bolalarcha vaysash yoki mantiqsizlikni anglatib, ijodkorlar uchun mutlaq erkinlik ramziga aylandi. Bu muhitda kollaj - parchalardan yangi mazmun yaratish san`ati sifatida markaziy o‘rinni egalladi.

Kollaj va fotomontaj: Texnik inqilob. "Kollaj – bu birr nechta tasvir, uslub va materiallarni yopishtirish yoki raqamli montaj qilish orqali bir kompozitsiyaga birlishtirilgan xolda

yaratilgan ijodiy ishdir. Fotomontaj esa o'z navbatida murakkabroq jarayon bo'lib, u turli fotosuratlar qismlarini birlashtirish, ko'pincha fon yoki alohida elementlarni almashtirish orqali real badiiy tasvir yaratishni nazarda tutadi..."

Dadaistlar akademik rassomlikning muqaddasligini yo'q qilish uchun tayyor materiallardan foydalanishni boshladilar. Gazeta qirqimlaridan foydalanib kundalik hayot va siyosiy voqealarning aksini o'rgatishga harakat qilganlar. Fotokollajda esa, turli fotolardan foydalanib, reallikni buzib ko'rsatish vositasi sifatida san'at asarkarini yaratdilar. Dadaistlar yana sanoat chiqindilari bo'lgan chiptalar, yorliqlar va elonlardan foydalanib ham turli san'at asarlarini yaratdilar va ommaga taqdim etdilar. Ayniqsa berlin dadaistlari tomonidan rivojlantirilgan fotomontaj texnikasi alohida ahamiyatga ega. Bu usul orqali rassomlar siyosiy satira va ijtimoiy tanqidni yuqori cho'qqiga olib chiqdilar.

Tasodif prinsipi (Law of Chance). Dadaizm kollajining asosiy falsafasi- tasodifiylikni mohirlik bilan ifodalab beradi. Gans Arp kabi rassomlar qog'oz parchalarini yerga tashlab, ular qanday holatda tushgan bo'lsa shu xolatda yelim bilan yopishtirish orqali "ongsiz ijod" konsepsiyasini ilgari surishgan. Bu ikson mantig'idan ustun bo'lgan tabiiy tartibni izlash edi.

Dastlabki kollaj ijodkorlari: Asosiy namoyondalari va ularning uslublari haqida gapiradigan bo'lsak, Xanna Xyox degan dadaist ijodkor, ayollar obraz va jamiyatidagi steriotiplarni tanqid qilivchi murakkab fotomontajlar yaratgan. Uning "Oshxona pichog'i bilan kesilgan Dada" asari davrining eng mashhur kollajlaridan bibidir. Undan tashqari Xanna Xyoxning boshqa asarlari ham tarixda qoldi.

Maks Ernst: Nemis rassomi, haykaltaroshi, bosmaxona ustasi, grafik rassom va shoir edi. Sermahsul rassom Ernst Yevropada Dada harakati va syurrealizmning asosiy kashshofi bo'lgan. U kollaj orqali syurrealistik va tushsimon obrazlarni san`atga olib kirdi.

Maks Ernst - 1891 yining 2 aprelida Germaniyaning Bryul shahrida katoliklar oilasida tugʻilgan. Uning otasi kar soqov bolalar uchun maxsus maktabda oʻqituvchi boʻlib ishlagan hamda boʻsh vaqtlarida rangtasvir sanʼati bilan shugʻullangan. U juda yoshligidan ilk ustoz va otasidan rassomlik bilan shugʻullanishni boshladi. Bolakayning tasavvur dunyosi juda keng boʻlib, zehni boʻlgan. Koʻzi bilan koʻrgan narsa va hodisalarni oʻz tasavvuri bilan boyitib tasvirlagan. 1897-1908 yillar davomida boshlangʻch maktabni ona shahri Bryulda oʻqidi. Keyinchalik oʻqishini Born shahrida oʻrta maktabni, universitetni tamomladi. davom ettirdi. Bu orada taniqli kompozitorlar, yozuvchilar, psixolog va faylasuflar bilan doʻstlashib, tasviriy sanʼatdagi tasavvuelarini boyitib bordi.

Maks Ernst nemis va fransuz rassomi hisoblanadi, sababi u fransiyada ham yashab ijod qiladi. Ko'plab ijodiy ko'rgazmalar tashkil qiladi. Uing asarlari insonni mushohadaga undaydi. Rassom dunyoda XX asr tasviriy san'atning Avangardizm namoyondalaridan bir buyuk siyosi sifatida tan olindi.

Xozirgi kunda kollaj san'ati ancha jadal rivojlangan. Zamonaviy kollaj — bu shunchaki qog'ozlarni qirqib yopishtirish emas, balki raqamli texnologiyalar, syurrealizm va an'anaviy san'atning uyg'unlashuvidir. Bugungi kunda u marketing, ijtimoiy tarmoqlar (SMM), veb-dizayn va albom muqovalarida eng ommabop yo'nalishlardan biriga aylandi.

Quyida zamonaviy kollajning asosiy tendensiyalari va uni yaratish bo'yicha muhim ma'lumotlarni keltirib o'taman.

Zamonaviy kollaj — bu shunchaki qog'oz parchalarini yopishtirish emas, balki turli xil ma'nolar, tekstura va texnologiyalarni birlashtirgan vizual hikoya qilish san'atidir. Bugungi kunda u reklama, moda, interyer dizayni va hatto ijtimoiy tarmoqlar estetikasida yetakchi o'rin egallaydi.

1. Zamonaviy kollajning mohiyati

Agar ilgari kollaj deganda gazeta qirqimlaridan yasalgan kompozitsiya tushunilgan bo'lsa, hozirgi kunda bu "rekontekstualash" (mavjud narsaga yangi ma'no berish) jarayonidir. Rassom tayyor tasvirlarni oladi va ularni mutlaqo kutilmagan muhitga joylashtiradi.

Asosiy turlari:

Analog kollaj: An'anaviy usul — qaychi, yelim, eski jurnallar va fotosuratlardan foydalanish. Undagi "jonli" nuqsonlar va qo'l mehnati hozir juda qadrlanadi.

Raqamli (Digital) kollaj: Photoshop va boshqa grafik muharrirlar yordamida yaratiladi. Bu yo‘nalishda chegara yo‘q: syurrealistik dunyolar, kosmos va retro-uslubni aralashtirish mumkin.

Vintage/Retro -1950-60 yillar jurnallari, eski reklamalar va oq-qora suratlardan foydalanish.

3. Kollaj nima uchun kerak?

Zamonaviy dunyoda kollaj shunchaki xobbi emas, u kuchli kommunikatsiya qurolidir:

Brending: Kompaniyalar o'z o'ziga xosligini ko'rsatish uchun "moodboard" uslubidagi kollajlardan foydalanadi.

Ijtimoiy xabar: Siyosiy yoki ekologik muammolarni bir nechta qarama-qarshi tasvirlar orqali keskinroq ifodalash mumkin.

Psixologiya: Art-terapiyada kollaj insonning ichki holatini aks ettiruvchi vosita hisoblanadi.

4. Qayerdan ilhom olish mumkin?

Agar o'quvchilaringizga amaliy maslahat bermoqchi bo'lsangiz, quyidagi manbalarni keltiring:

Pinterest: Vizual g'oyalar ombori.

Behance: Professional dizaynerlarning murakkab ishlari.

Eski kitob do'konlari: Analog kollaj uchun noyob materiallar manbai.

Zamonaviy kollajda mualliflik huquqiga amal qilish muhim. Raqamli kollaj yaratishda tekin stok saytlaridan (Unsplash, Pexels) foydalanish tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

Asosiy adabiyotlar:

1. B. Taylor — "Collage: The Making of Modern Art" 2005 y
2. Herta Wescher — "Collage": 2001 y
3. Lui Aragon. "Misli o kollaje":2001 y
4. Danielle Krysa — "Creative Block" va "Collaborative Art" 2011 y
5. Elizabeth St. Hilaire "Painted Paper Art Workshop" 2009 y
6. E. Stanikova. "Kollaj. Texniki i metodi"

Qo'shimcha adabiyotlar ro'yxati.

7. Khujaniyozov R.Q. Fine lines Uzbekistan painting art. – Art and design Social Science, 2022. – B. 8-11.
8. Khjaniyozov R.Q. The Integral Role of Artists is the Development of Fine Arts. ARTS AND DESIGN, 2024 ISSN: 2660-6844, – B. 18-21.
9. Allabergenov S.A. The Significance of Colors as an Emotional Factor in the Art of Painting. – USE: AMERICAN Journal of Public Diplomacy and International Studies, 2023. – ISSN (E): 2993-2157 – P. 148-150
10. Mahmudov B.T. Perception of Miniature Works through an Artistic Image. – USE: IJNRAS, 2023. – ISSN: 2751-756X. – P. 179-182